

ІНТЕРНУВАННЯ ОСІБ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В КАНАДІ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ПРАВОВЕ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

В роботі вперше досліджено процес правового розв'язання питання інтернованих осіб українського походження в Канаді в роки Першої світової війни, а також вишуквання урядом Канади пам'яті постраждалих і надання відповідних компенсації на законодавчому рівні. Показано, як завдяки активним діям української діаспори законодавчо визнано один з найбільш неприємних фактів в історії Канади – інтернування українців під час та після Першої світової війни 1914-1920 рр. Обговорено причини прийняття у 2005 році Закону Канади «Про українсько-канадське визнання та відшкодування».

В работе впервые исследован процесс правового решения вопроса интернированных лиц украинского происхождения в Канаде в годы Первой мировой войны, а также увековечения правительством Канады памяти пострадавших и предоставления соответствующих компенсаций на законодательном уровне. Показано, как благодаря активным действиям украинской диаспоры законодательно был признан один из наиболее неприятных фактов в истории Канады – интернирование украинцев во время и после Первой мировой войны 1914-1920 гг. Обсуждены причины принятия в 2005 году Закона Канады «Об украинско-канадском признании и возмещении».

At first the process of resolving legal issues internment of persons of Ukrainian origin in Canada during the First World War was investigated. Also the Government of Canada honor the memory of the victims and providing appropriate compensation at the legislative level was researched. It has been shown, as due to active actions of the Ukrainian diaspora legally recognized as one of the most unpleasant facts in the history of Canada – Ukrainian internment during and after the First World War 1914-1920. Discussion about reasons of adopting law in the 2005 Canadian Act "An Act to acknowledge that persons of Ukrainian origin were interned in Canada during the First World War and to provide for recognition of this event".

Досвід Канади є важливим як для федеративних держав, так і для країн, що мають характерні особливості регіонального розвитку, де існує наявність автономного утворення в унітарній державі та поліетнічних регіонів, а також присутня необхідність забезпечення паритету етнічних груп та регулювання міжрегіональних відносин. Це підкреслює значення дослідження правового досвіду Канади щодо діаспор та

його подальшу розробку. Своєрідність та складність етнічних проблем потребують нових підходів до їх вирішення. Значний внесок у вирішення цих питань зробила українська діаспора Канади, яка належно відстоювала свої права та гідність в країні перебування і має там достатньо велику вагу на державному рівні, авторитет і повагу.

Практично неможливо встановити точний кількісний, соціальний та етнічний склад першої української еміграції до Канади. Тим не менш, передбачається, що в період з кінця 1870-х і до 1914 року близько 650-700 тис. українців залишили Австро-Угорську імперію та спрямували в Північну і Південну Америку, понад 400 тис. в якості шахтарів і робітників опинилися у й США, а 170 тис. оселилися в Канаді, головним чином, стали фермерами [1].

Ліберальний уряд Канади, обраний в 1896 р., активно сприяв імміграції для заповнення величезних просторів малонаселеної країни. В 1891 р. населення Канади складало менше 5 млн. осіб, причому на Заході проживало всього близько 250 тисяч осіб [2]. Кліффорд Сіфтон, міністр внутрішніх справ Манітоби, відповідальний за імміграційну політику, вважав, що тільки фермери були бажаними іммігрантами, і що Англія, Північна Європа і Сполучені Штати не можуть забезпечити необхідного числа нових джерел сільського господарства [3]. До таких «бажаних іммігрантів» відносилися селяни, в тому числі, з Галичини і Буковини, які на той час входили до складу Австро-Угорської імперії. Тоді їх там писали не українцями, а галичанами і буковинцями. На початковому етапі української імміграції до 1914 р., за оцінками експертів, з Галичини та Буковини прибули не менше 170 тисяч українців. Переважна більшість українських іммігрантів оселилися в Західній Канаді широкою дугою вздовж південного краю Канадського щита, в кам'янистому районі в південно-східній провінції Манітоба і вздовж долини річки Північний Саскачеван на схід від Едмонтона [3].

Таким чином, канадський уряд в ті часи фактично вважав українців австрійцями, якими вони себе не вважали, через те, що частина України перебувала під окупацією Австро-Угорщини. Однак це були чинні реалії того часу.

Після початку Першої світової війни згідно прийнятого урядом Канади Акту «Про адекватні (воєнні) дії» (1914 р.) громадяни з ворожих союзникам країн змушені були офіційно рееструватися, після чого потрапляли в один із 26 концентраційних таборів, організованих для них у Канаді, або, щонайменше, отримували статус ворожих іноземців [4]. З 1914 по 1920 рр. майже 10 тисяч ворожих іноземців, включаючи жінок та дітей, були інтерновані. Основну частку ув'язнених склали ненатуралізовані резиденти, запрошені урядом на обробку

Західних прерій на початку століття. Згідно статистичних підрахунків лише 3 тисячі репресованих можна було би кваліфікувати як в'язнів війни, а всіх інших – цивільними громадянами. З числа репресованих цивільних громадян більше 5 тисяч (основна частина) були українцями. Крім того, понад 80 тис. поселенців у Канаді, переважна більшість яких також були українцями, вважалися ворожими іноземцями, яких зобов'язували регулярно відмічатися у місцевих поліцейських установах [5]. Аналіз цього питання проведений в різні роки в Канаді, а також проведений нами, свідчить, що інтернування українців було несправедливим і, навіть, помилковим, адже банальний збіг обставин репрезентував їх як кандидатів на ув'язнення. Водночас, слід зазначити, що існують й інші думки стосовно цього питання. Зокрема, авторитетний канадський історик українського походження Орест Мартинович стверджує, що інтернованими були тільки безробітні, ненатуралізовані безхатченки, котрі приїхали до Канади на тимчасове проживання, а також члени української соціал-демократичної партії яких уряд сприймав як радикальну загрозу суспільного порядку [6]. Однак проблема інтернованих українців в роки Першої світової війни досі залишається дискусійною, хоча вона існує і виокремлюється як важливе правове питання, що стосується української діаспори. Взагалі робіт, присвячених цьому питанню в вітчизняній науковій літературі практично немає (див. [7]).

Метою статті є дослідження внеску української діаспори в правове розв'язання проблеми інтернування осіб українського походження в Канаді під час першої світової війни та визначення ролі української діаспори в відшкодування урядом Канади нанесених збитків.

Значним правовим досягненням української діаспори, яка досліджується у роботі, є визнання урядом та населенням країни одного з найбільш неприємних фактів в історії Канади – інтернування українців під час та після Першої світової війни. Свою діяльність в процесі визнання владою Канади факту переслідування українців українська діаспора розпочала із збору історичних документів, свідчень, різного роду видань та публікацій, щоб надати беззаперечні докази важливості виправлення помилок минулого. Наступним етапом стали довготривалі дебати та дискусії як в парламенті, так і серед населення країни. Отримавши розуміння з боку громадськості, українська діаспора згодом поставила проблему на урядовий рівень, вимагаючи від канадських чиновників визнання фактів інтернування 1914-1920 рр. та включення цієї теми до підручників з історії Канади. Крім того, українська діаспора вимагала надати підтримку у створенні та відкритті меморіалів і музеїв для вшанування пам'яті постраждалих.

Перші надії на вирішення цієї проблеми виникли наприкінці 1980-х рр., під час переговорів представників української діаспори з правлячою елітою країни. У грудні 1987 р. було подано на розгляд Постійної Парламентської комісії з питань багатокультурності резюме з рекомендаціями офіційно визнати несправедливе порушення людських прав українців під час та після Першої світової війни, а також пропонували уряду розпочати переговори з представниками діаспори щодо можливостей відшкодування несправедливості [8].

Наполегливіші апеляції української діаспори по цій справі розпочалися після офіційного визнання урядом Канади в 1988 р. вини перед інтернованими в роки війни канадськими японцями [9]. Внаслідок чергових перемовин, тодішній прем'єр-міністр Канади Браян Малруні переконав українську громаду у вирішенні їхнього питання в найближчому часі. Оскільки, це так і залишилося словесною обіцянкою українська діаспора через своїх представників – делегатів XVI з'їзду КУК у 1989 р. підсумковою резолюцією доручили виконавчому комітетові шукати нові шляхи співпраці з державним урядом щодо належного рішення проблеми [10]. Крім того, представниками української діаспори було організовано канадський лекційний тур професорів Л. Луцкока та Б. Кордана, які розкривали громадськості проблему переслідування українців під час Першої світової війни, а також видали інформаційний буклет під назвою «Час спокуси» Про це згадано в дослідженні Петра Кондри «Конгрес українців Канади: огляд півсторічного лідерства» [11].

Українська діаспора розгорнула масштабну кампанію на всезагальну підтримку канадським суспільством оцінки подій у Канаді під час Першої світової війни та по її закінченні шляхом залучення національних та етнічних засобів масової інформації. В результаті, виникли широкі дискусії та обговорення з приводу законності та обґрунтованості вимог української громади. Залучаючи все більшу кількість людей до обговорення української проблеми, українська діаспора довела справу до фази переговорів, коли в червні 1990 р. його представники зустрілися з парламентською опозицією. Внаслідок консультацій лідер Нової демократичної партії Аудрей Маклауфлін під час виступу в парламенті Канади закликав уряд провести відкрите слухання з приводу визнання факту переслідування українців [12]. 30 серпня 1991 р., представники української діаспори під час чергової зустрічі з міністром Б. Малруні, повідомили його про наявність юридично підготовленої оцінки та економічного аналізу, здійсненого Ціновою палатою, які повинні допомогти розв'язати деякі з ключових проблем української спільноти Канади, що виникли внаслідок інтернування канадських українців в роки Першої світової війни.

Представники КУК зазначили, що подаватимуть ці документи на розгляд уряду. Прем'єр Б. Малруні в черговий раз пообіцяв розглянути їх, як тільки отримає. Така відповідь була першим натяком на те, що визнання факту і наслідків інтернування могло б бути варіантом вирішення української проблеми [13].

У вересні 1991 р. представник Ліберальної фракції парламенту Петер Міллікен став лобювати інтереси української діаспори, запропонувавши депутатам визнати факт інтернування українців та відшкодувати матеріальні втрати в розмірі 1,5 мільйони доларів (на його думку, це процентне співвідношення нарахованих 32 тис. доларів на час завершення інтернування). Серед іншого, П. Міллікен наголосив, що українська діаспора шукає відшкодування не індивідуальних втрат, а визнання несправедливого ставлення тогочасного уряду до української спільноти, що відновить загублену справедливість [14].

Українська діаспора представила уряду два звіти під назвами «Подання від імені українсько-канадської громади в справі визнання не грошових втрат, спричинених інтернуванням та іншими державними утисками» (червень 1992 р.) та «Економічні втрати українських канадців внаслідок інтернування під час Першої світової війни» (лютий 1992 р.). В той час, коли уряд готував відповідь, представники діаспори вели консультації з членами Кабінету міністрів, звертаючи їх увагу на необхідність повного розгляду цієї справи. В підсумку, уряд погодився розмістити меморіальні дошки в місцях, де існували концентраційні табори для українців, а також створити виставковий центр в Банфському національному парку, де була зареєстрована найбільша кількість ув'язнених українців [15].

Того ж 1992 р. прем'єр-міністр Б. Малруні виступив перед українською діаспорою, де офіційно підтвердив свій намір співпрацювати у розв'язанні проблеми визнання та відшкодування втрат, заподіяних українцям у роки інтернування [13].

Розуміючи вплив і значення парламентської опозиції, представники діаспори звернулися з листом, в якому йшлося про важливість підтримки членами парламенту вимог українців, до тодішнього лідера опозиції Жана Крет'єна, який обіцяв врегулювати проблему. Він, зокрема, писав: «...Ліберальна партія розуміє вашу турботу. Ми підтримуємо ваші зусилля в досягненні визнання вимог українських канадців, які спричинені їх інтернуванням та втратою свободи під час та після Першої світової війни. Ви можете бути певними, що ми продовжуватимемо контролювати ситуацію і шукати гарантій того, що уряд виконає свою обіцянку...» [16]. Ж. Крет'єн став новим прем'єр-міністром країни, але обіцянку не виконав. Більш того, новий державний секретар з питань багатокультурності Шейли Файнстоун

заявила, представивши в парламенті лист-звернення до тих шести етнічних спільнот, які шукали відшкодування, що жодних переговорів з ними вестися не буде, «оскільки канадське суспільство звикло дивитися вперед, а не озиратися на події минулого, більш того, витратити на це кошти...» [17].

Нові заходи передбачали видання документального фільму «Свобода має ціну» (вийшов у 1995 р.), а також організацію великої пересувної виставки «Рішення колючого дроту – українські канадці та перша національна операція інтернування в Канаді». Вийшло ряд публікацій, метою яких було привернути увагу до історії інтернування та викликати дискусії навколо проблеми його визнання. Для вищих навчальних громадських закладів Онтаріо і Альберти було підготовлено навчальні посібники, які включали матеріали з історії українського інтернування [15]. В лютому 1999 р., представники діаспори знову звернулися до прем'єр міністра Канади Ж. Кретьєна у справі інтернування українців та пригадали йому письмову обіцянку. Далі, під час зустрічі з міністром юстиції та головним прокурором Канади Анною Маклелан, адвокат Є. Чолій представив справу інтернування українців під час Першої світової війни та передав міністрові однастайну резолюцію парламенту Канади від 27 вересня 1991 р., яка закликала уряд визнати цей сумний історичний факт у канадській історії та домовитися з українською діаспорою про відповідне відшкодування. Відтак, перший заступник президента КУК Андріян Бойко порушив цю справу 7 березня 2000 р. під час зустрічі делегації КУК з державним секретарем з багатокультурності Канади Геді Фрай [18]. Завдяки безперевним консультаціям з партійним лідерами та депутатами канадського парламенту, представники діаспори заручилися підтримкою ряду законотворців. Серед них варто відзначити важливу роль парламентського діяча Інкі Марка, який розробив та вніс на розгляд парламенту законопроект С-331 Акт «Про українсько-канадське визнання та відшкодування», який зауважував необхідність привселюдного засвідчення завданої шкоди інтернованим українцям та іншим європейцям. Представлений законопроект, серед іншого, передбачав: встановлення меморіальних дошок у всіх 24 концентраційних таборах із тримовним висвітленням подій тих часів; заснування постійного музею на території Банфського національного парку, де був розташований найбільший табір інтернованих, із представленням інформації про історію україно-канадського інтернування років Першої світової війни, з наголошенням на визначному внеску української діаспори в розвиток канадської держави; міністрові багатокультурності доручалося вести переговори щодо процедур відшкодування та їх цілей [19].

Вперше І. Марк вніс проект С-331 у 2001 р., але він не здобув належної підтримки [20]. У відповідь, було організовано широку кампанію громадської підтримки цього законопроєкту. Громадські організації діаспори закликали українців вселюдно висловлювати підтримку принципам законопроєкту С-331 та переконувати своїх окружних депутатів проголосувати позитивно за цей проєкт [8]. Друге подання відбулося у 2002 році [21] після того як українські громадські організації представили міністрові канадської спадщини Шилі Копс спільну пропозицію, яка закликала уряд Канади визнати те, що заповідяна канадцям українського походження кривда під час інтернування була порушенням прав людини і громадянських свобод. Опозиція закликала уряд започаткувати процес визначення вартості праці інтернованих і вартість тієї частини їх сконфіскованого майна, яке їм не повернено [22].

Важливим для законопроєкту С-331 став 2004 р., коли він двічі виносився на парламентські слухання. А у жовтні того року з цієї проблеми організовано загальні парламентські дебати, на яких проєкт здобув підтримку Консервативної партії, Блоку Квебек, Нової демократичної партії Канади та деяких представників Ліберальної партії [23].

Після третього слухання у 2005 р. законопроєкт С-331 Акт «Про українсько-канадське визнання і відшкодування», з деякими поправками, був проголосований, отримавши абсолютну підтримку всіх членів Парламенту [24]. Згаданим Актом канадські парламентарі офіційно визнали події інтернування 1914-1918 рр. як несправедливе ставлення тогочасного уряду до канадських українців, передбачаючи разом із суспільно-культурними заходами, виданнями науково-популярних матеріалів, встановленням меморіальних дошок, започаткування переговорного процесу між міністром канадської спадщини, міністром фінансів та представниками діаспори щодо відповідних відшкодувань за конфісковане в ті роки майно й безоплатну працю української спільноти [25]. 25 листопада 2005 р., отримавши схвалення Сенату, закон набрав чинності.

Акт «Про українсько-канадське визнання і відшкодування» здобув однастайну парламентську підтримку завдяки масштабній роботі з новообраним урядом Пола Мартіна, який одразу ж продемонстрував своє шанобливе ставлення до української діаспори підписанням з її представниками історичної угоди під назвою «Визнання минулого запорука будівництва майбутнього» [26], робоча назва документу – «Угода принципів». В цьому документі визнавалося, що в роки Першої світової війни українські канадці інтерновані внаслідок Урядового акту адекватних дій, тобто ця акція проведена за рішенням керівництва країни, тому визнання і відшкодування повинні здійснюватися також в рамках урядових

програм. Угода, підписана в значимий для всього українського народу день, 24 серпня 2005 р., передбачала наступний план дій:

– виділити з федерального бюджету строком на три роки фінансування в розмірі 25 мільйонів доларів на заходи щодо відзначення та вшанування пам'яті постраждалих від канадського інтернування українців у 1914 – 1920 рр., в тому числі, для започаткування освітніх програм, які включили б до навчальних планів вивчення цього сумного періоду історії Канади;

– розрахувати на 2005 р. грошову виплату в розмірі 2,5 мільйони доларів для започаткування програми Визнання, вшанування, вивчення, яка фінансуватиме затвердженні пропозиції щодо висвітлення трагедій етнокультурних громад під час політики інтернування. Проекти, фінансовані цією програмою, покликані висвітлювати вклад постраждалих громад у формування історії Канади. Від імені канадських українців втілення цієї програми покладалося на українські громадські організації.

У 2004 році у Канаді був прийнятий Акт визнання того, що люди українського походження були інтерновані в Канаді протягом Першої світової війни. Цей акт передбачав визнання цієї події. Визнав несправедливість до українців та інших європейців, які були інтерновані під час Першої світової війни. У преамбулі цього акту було визнано, що українці та інші європейці були позбавленні майна і сиділи у в'язниці під час Першої світової війни та утримувалися там від 1914 до 1920 року включно.

Генерал-губернатор за згодою Сенату і Палати громад Канади, наказала:

1. Міністр Канадської спадщини повинен прослідкувати за тим, щоб меморіальні дошки були встановлені в усіх двадцятичотирьох концтаборах, у яких українці і інші європейці були інтерновані протягом і після Першої світової війни, на яких повинні бути описані події того часу на українській, англійській і французькій мовах;

2. Міністр Канадської спадщини повинен організувати відповідні церемонії під час установки кожної меморіальної дошки.

3. Міністр Канадської спадщини, в кооперації з міністром фінансів, повинен вести переговори з Українсько-канадською асоціацією громадянських свобод і українсько-канадським конгресом щодо відшкодування збитків та поверненні конфіскованої власності і іншого майна в період Першої світової війни.

4. Міністр національного доходу повинен проінструкувати Канадську поштову корпорацію, щоб випустити марку або набір марок, в пам'ять про інтернування українського народу та інших європейців протягом Першої світової війни.

5. Міністр національної оборони повідомляє Парламент в межах року видати цей Акт, який вступає в силу незважаючи на будь-які законодавчі зміни і гарантує, що ті страшні події, те несправедливе інтернування більше ніколи не повторяться в Канаді.

Таким чином, федеральний уряд та Парламент Канади, визнавши інтернування українців в роки Першої світової війни і погодившись відшкодувати та вшанувати втрати українців, тим самим посприяв прийняттю аналогічних рішень провінційними парламентами. Зокрема, парламент Манітоби підтримав українців 8 листопада 2007 р., одноставно прийнявши резолюцію № 11 «Про Канадські табори інтернування», у якій зазначається, що уряд Манітоби підтримуватиме українську канадську громаду у її заходах щодо відзначення історичної справедливості [27]. Слід особливо відзначити, що понад столітня історія поселення українців в Канаді не завжди свідчила про лояльне ставлення уряду до української діаспори, саме тому українська діаспора домогалася і домоглася правового визнання і виправлення помилок минулого та покращення умов життя канадських українців у майбутньому.

Література:

1. Макар В. Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади / В. Ю. Макар. – Чернівці: Прут, 2006. – 283 с.
2. Марунчак М. Історія українців Канади. В 2 т. Т. 2 / М. Марунчак. – Вінніпег: Накладом Укр. Вільної Акад. Наук в Канаді, 1991. – 512 с.
3. Ботушанський В. М. Буковинська трудова еміграція в кінці XIX – на початку XX ст. / В. М. Ботушанський // Історичні дослідження. Вітчизняна історія: міжвід. зб. – К., 1975. – Вип. 1. – С. 136-145.
4. War Measures Act 1914. An Act to confer certain powers upon the Governor in Council in the event of War, Invasion, or Insurrection [Електронний ресурс] / Statutes of Canada (1914) Chapter 2. Режим доступу: http://www.infoukes.com/history/internment/war_measures_act/
5. Luciuk L. A time for Atonement: Canada's First National Internment Operations and the Ukrainian Canadians 1914 – 1920 / Lubomyr Luciuk. – Kingston: The Limestone Press, 1988. – 32 p.
6. Martynowych O. Re: internment of Ukrainian Canadians / Orest Martynowych // The Ukrainian Weekly. – 1989. № 15. – April, 9. – P. 10-11.
7. Балицька Ю. О. Участь Конгресу українців Канади у вирішенні питання стосовно інтернованих осіб українського походження в роки першої світової війни / Ю. Балицька // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. ст. – Чернівці: Рута, 2008. – Т. 17-18. – С. 180-185.

8. Luciuk L. In Fear of the Barbed Wire Fence: Canada's First National Internment Operations and the Ukrainian Canadians 1914 – 1920 / Lubomyr Luciuk. -Kingston: The Kashtan Press, 2001. – 171 p.
9. Poy V. A Canadian senator's view on compensation [Електронний ресурс] / Vivian Poy. – The 12th National Congress of Chinese Canadians. – Winnipeg, 2003. – Режим доступу: http://www.legacy1.net/headtax/ht_comp_official.html#top
10. Шістнадцятий Конгрес Українців Канади. – Вінніпег: Накладом КУК, 1989. – 351 с.
11. Kondra P. A. Ukrainian Canadian Committee. Ukrainian Canadian Congress: A Review of Half a Century of Community Leadership / P. A. Kondra. – Winnipeg: UCC, 1993. – 102 pp.
12. Righting an Injustice: the Debates over Redress for Canada's First National Internment Operations [Електронний ресурс] / [edited by L. Luciuk]. – Ontario: The Justinian Press, 1994. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/history/internment/booklet02/index.html>.
13. Вісімнадцятий Конгрес українців Канади. – Вінніпег: Накладом КУК, 1995. – 406 с.
14. Milliken P. Ukrainian Canadians: Redress for Internment / P. Milliken // House of Commons: Private Members' Business. – Volume 132. – № 37. – 3rd Session. – 34th Parliament. – 27 September, 1991. – P. 2867-2874.
15. Kordan S. B., Mahovsky C. A bare and impolitic right: internment and Ukrainian-Canadian redress / Bohdan S. Kordan, Craig Mahovsky. – Montreal & Kingston: McGill-Queen's University press, 2004. – 96 p.
16. House of Commons Debates [Електронний ресурс] / Official report. – Volume 140. – № 40. – 1st Session. – 38th Parliament. – 7 December, 2004. – P. 2412. – Режим доступу: <http://www.parl.gc.ca>
17. Finestone S. Multiculturalism [Електронний ресурс] / S. Finestone // House of Commons: Statements by Members. – № 144. – 1st Session. – 35th Parliament. – 14 December, 1994. – P. 9065 – 9066. – РЕЖИМ доступу <http://www2.parl.gc.ca/HousePublications/Publication.aspx?DocId=2332399&Language=E&Mode=1&Parl=35&Ses=1#>
18. Трирічний звіт Конгресу Українців Канади (1998 – 2001). – Вінніпег, 2001. – 33 с.
19. Bill C-331: Ukrainian Canadian Restitution Act / House of Commons of Canada. – 1st Session. – 38th Parliament. – 12 October, 2004. – 3 pp.
20. 2000: The Year in Review: Ukrainians in Canada: making their voices heard // The Ukrainian Weekly. – 2001. – 7 January. – No. 1. – Vol. LXIX. – P. 24-25.
21. Roll Call: Lest we Forget / [compiled by L. Luciuk, N. Yurieva, R. Zakaluzny]. – Kingston: The Kashtan Press, 1999. – 85 p.
22. UCC and UCCLA present a Proposal on Internment to Minister of Canadian Heritage [Електронний ресурс]. – Press Release. – 12 December, 2002. – Режим доступу: http://www.ucc.ca/media_releases/2002-12-02_1/ucc-2002-12-02.pdf.

23. Internment of Ukrainians in Canada 1914 – 1920 [Електронний ресурс] / InfoUkes: An Internet Information Resource about Ukraine and Ukrainians. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/history/internment/>
24. Debates of the Senate / Official report (Hansard). – Volume 142. – № 100. – 1st Session. – 38th Parliament. – 25 November, 2005. – P. 2231-2234. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.parl.gc.ca>.
25. An Act to acknowledge that persons of Ukrainian origin were interned in Canada during the First World War and to provide for recognition of this event / Statutes of Canada. – Chapter 52. – 25 November, 2005. – 3 p.
26. Acknowledging our past to built our future / Agreement-in-principle between the Government of Canada and the Ukrainian Canadian Community. – 24 August, 2005. – 3 p.
27. Парламент Манітоби підтримав українців // Гомін України. – 2007. – 16 листоп.

УДК 323.12"1919"

*Лазарович М. В., Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича*

АНТИЄВРЕЙСЬКИЙ ПОГРОМНИЙ РУХ В УКРАЇНІ У 1919 РОЦІ

Прослідковано інтенсивність розвитку антиєврейського погромного руху в Україні впродовж 1919 р. Визначено основні сили, причетні до його здійснення, та місцевості найбільших проявів. З'ясовано наслідки погромницьких дій.

Прослежена интенсивность развития антиеврейского погромного движения в Украине на протяжении 1919 г. Определены основные силы, причастные к его совершению, и местности крупнейших проявлений. Выяснено последствия погромных действий.

Intensity of development of the anti-Jewish pogrom movement in Ukraine during 1919 is tracked. Are certain the basic forces involved in its fulfilment, and district of the largest displays. It is found out consequences of pogrom actions.

Єврейські погроми були неодмінним атрибутом національного життя Російської імперії ще з ХІХ ст. Їх використовували як покарання, приміром, за надмірну, на думку царату, політичну активність певних єврейських верств, чи засіб «випуску пари» для знедоленого російського суспільства. Однак, у порівняно спокійні імперські часи власті, володіючи потужним апаратом примусу, могли будь-коли це згасання припинити або, за «потреби», активізувати.